

Bønn for syke – helbredelse ved bønn¹

OVE CONRAD HANSSSEN

1 Innledning

Vi innleder med en påstand av den kjente professor i misjonsvitenskap ved Universitetet i Århus, JOHANNES AAGAARD:

«Der er en opplagt sammenheng mellom halvtomme kirker og propfyldte sygehuse! Der er en omvendt kendsgerning, at kirkens mission og vekst er sterkt preget av kirkens forhold til helbredelse. Det gælder i Afrika, det gælder i Kina, men det gælder også i den gamle kristne verden. Kirken vokser og trives, når den har et sundt og sandt forhold til helbredelse som totalperspektiv.»²

Om vi spør etter hva som i dag særlig kan motivere for igjen å reise spørsmålet om hvilken rolle bønn for syke og helbredelse ved bønn bør spille i kirke og misjon, vil jeg peke på tre forhold:

- På tross av alle fremskritt og nye landevinninger på medisinsens område er det svært mange mennesker, også i dag, som sliter med ulike slag av sykdom. Mange føler seg sviktet av, og skuffet over, det offentlige helsevesen og den tradisjonelle medisin. Disse trenger i høyeste grad å møte en kristen kirke som har omsorg for dem og søker å hjelpe dem på en balansert måte, både med sjelelige og legemlige lidelser.
- Kirken utfordres i dag på en påtrengende måte av ulike slag nyreligiøs healing og kvasimedisinsk behandling. Også mange kristne gjør seg bruk av dette, ofte etter forgjeves å ha søkt hjelp hos tradisjonell skolemedisin.
- Den vesentligste motivasjon er allikevel at omsorg for syke og helbredelse var en sentral side ved Jesu egen virksomhet, og ved det oppdrag han gav sine disipler.

1) Foredrag under *Seminaruken* ved Misjonshøgskolen våren 1997.

2) JOHANNES AAGAARD: «Kristen helbredelse og nyreligiøs healing», *Mission* 99(1988)3 2-7, her s 5. Dette nummer av tidsskriftet inneholder flere interessante bidrag til dette emneområde, se f.eks. PETER K.O. OLOFSON: «Besættelse og exorcisme», s 14-22.

I dette foredraget vil vi først gå inn på Jesu og de første kristnes praksis og forhold til helbredelse og bønn for syke. Dertter vil vi kort spørre hvordan det forholdt seg med dette opp gjennom kirkehistorien. Videre vil vi se på mulige avsporinger og nødvendigheten av teologiske avgrensninger i dette emne. Jeg vil også si noe om aktuelle erfaringer – egne og andres – vedrørende bønn for syke og helbredelse ved bønn, og drøfte en slik praksis som tjeneste og som nådegave. Et viktig avsnitt vil dreie seg om sjelesørgeriske perspektiver på bønn for syke. Til slutt kommer vi inn på konkrete og praktiske sider ved en slik tjeneste, før vi avslutter med noen aktuelle utfordringer, satt litt på spissen.

2 Jesu forhold til syke

Alle evangeliene bevitner at helbredelse av syke var en omfattende og viktig del av Jesu gjerning. I Matteusevangeliet karakteriseres Jesu virksomhet ved hjelp av tre verb: Han *lærte* folket, han *forkynte* evangeliet og *helbredet* alle sykdommer og plager blant dem (4,23; 9,35).

Dette henger klart sammen med forståelsen av Jesu forkynnelse og gjerning som *gudsrikemanifestasjoner*. I og med Jesu person er det fullkomne Guds rike, som en gang skal avløse denne dødsmerkede verden og bringe en total nyskaping av skaperverket, kommet nær. I møte med Jesus kan mennesker derfor erfare en foregripelse av fullkommenhetstilstanden i det kommende Guds rike, hvor det ikke lenger skal være død, sorg, skrik eller smerte (Åp 21,4).

Den danske eksegeten HELGE KJÆR NIELSEN har i en større avhandling vist at det i hele Jesu virksomhet er en dobbelt struktur, hvor ord og handling hele tiden følges ad. Han sier at

«der ifølge Jesus består en indre sammenheng mellom helbredelse og forkynnelse, idet der er tale om to forskjellige måder, hvorpå den samme virkelighet, nemlig det frembrydende Gudsrike, manifesterer seg».³

Et annet aspekt, som vi særlig finner i Matteusevangeliet, er at det bildet av Jesus som tegnes, klart har karakter av å være en oppfyllelse av 2 Mos 15,26, hvor Gud sier til sitt folk: «Jeg er Herren din lege». Slik fremstår Jesus for folket som Herren, Israels Gud, som drar omsorg for sitt folk.⁴

3) HELGE KJÆR NIELSEN: *Heilung und Verkündigung : das Verständnis der Heilung und ihres Verhältnisses zur Verkündigung bei Jesus und in der ältesten Kirche*, Leiden/København 1987 (Acta Theologica Danica ; 22), sitert etter det danske sammendrag s 289.

4) Jf. BIRGER GERHARDSSON: *Jesu maktgärningar i Matteusevangeliet*, Lund 1991, 50f.

Men om det var slik med Jesu egen virksomhet – og det er det knapt noen som vil dra i tvil – hvordan var det så med hans disipler? Finner vi den samme dobbelthet i deres tjeneste?

Under Jesu jordeliv ser vi at disiplene tas inn i Jesu egen sendelse og gjerning overfor Israel, og de sendes ut med det samme todelte oppdrag: å forkynne Guds rikes nærvær i ord og handling, «Og der dere kommer, skal dere forkynne: "Himmelriket er nær!" Helbred syke, ...» (Matt 10,7f; jf. Luk 9,3; 10,8-9). Men forutsetningen for at de skal kunne utføre dette oppdraget, er at de mottar 'eksousia' (makt, myndighet) fra Jesu selv (Matt 10,1; Luk 9,1).

3 Apostlenes tjeneste etter pinse

Hvordan forholder det seg så med apostlenes og de første kristnes tjeneste etter pinse? Finner vi fortsatt denne dobbelthet: ord og handling, forkynnelse og helbredelse/bønn for syke?

Noen har pekt på at misjonsbefalingen, slik vi f.eks. har den i Matt 28,18-20, ikke inneholder noe eksplisitt oppdrag om å be for eller helbrede syke. Det er ført en interessant debatt om dette i dansk eksegetisk miljø i tilknytning til Kjær Nielsens avhandling, og jeg tror SIGFRED PEDERSEN har rett når han i sitt opposisjonsinnlegg sier at formuleringen «og lærer dem å holde alt det jeg har befalt dere» også må inbefatte det som disiplene ble befalt i Matt 10,7-8, nemlig det å helbrede syke.⁵

Denne nære sammenheng mellom forkynnelse i ord og i handling som beskrives i disiplenes tjeneste under Jesus jordeliv, må dermed, utfra Matt 28,18-20, også være forutsatt videreført i deres virke etter pinse.

At dette er en rimelig tolkning, bekreftes av den beskrivelse av apostlenes og andre kristnes tjeneste som vi får i Apostelgjerningene og i brevlitteraturen.⁶ Fra Apostelgjerningene kan vi nevne helbredelsen av den lamme ved Fagerporten (3,1-8), beskrivelsen av Filips virksomhet i Samaria (8,4-7) og beskrivelsen av Paulus tjeneste i Efesos (19,11-12). I brevlitteraturen er Rom 15,17-19 den mest typiske tekst. Her beskriver Paulus sin egen tjeneste som misjonær og apostel med følgende programmatisk ord: «Dette har jeg fått gjøre i ord og handling, ved kraften i tegn og under, ved Åndens kraft.»

5) SIGFRED PEDERSEN: «Helbredelse og forkyndelse», *DTT* 52(1989) 41-54, her 46f.

6) Jf. MARTIN SYNNE: «'... med Ånd og kraft som bevis': forkynnelse i ord og tegn», *Jeg tror på Den Hellige Ånd: vår lutherske kirke i møte med den karismatiske utfordring* / Lars Østnor (red), Oslo 1982, s 78-93; idem: «Hvor viktig er 'tegn og under' i Lukas misjonshistorie?», *Ad Acta: studier til Apostlenes gjerninger og urkristendommens historie: tilegnet professor Edwin Larsson på 70-årsdagen* / Reidar Hvalvik & Hans Kvalbein (red.), Oslo 1994, s 362-378.

Så langt Jesus selv, hans apostler og andre kristne i nytestamentlig tid. Helbredelse og bønn for syke har vært en integrert del av deres virksomhet.

Om vi nå kort og litt mer systematisk skal oppsummere noe av bakgrunnen for at det forholder seg slik, kan vi peke på følgende forhold utfra tekstene i NT:

1. Den gudsrikevirkelighet som Jesus bringer nær, og som ved Den Hellige Ånd fortsatt er virksom i de nytestamentlige menigheter etter pinse, har å gjøre med en foregripende nyskapelse av hele mennesket, ikke bare frelse for sjelen eller ånden.
2. Jesu helbredelser er uttrykk for hans, og Gud Faders, medynk og omsorg for sin fallne skapning og den menneskelige nød som preger denne verden etter syndefallet, «... da han så folkemengden, syntes han inderlig synd på dem» (Mat 9,36).
3. Både i Jesu egen virksomhet og i beskrivelsen av apostlenes og andre kristnes virke i Apostelgjerningene ser vi at helbredelsesgjerninger og bønn for syke spiller en viktig rolle i det å skape oppmerksomhet, og å åpne opp for forkynnelsen av evangeliet for mange mennesker. Mange av talene, f.eks. i Johannesevangeliet og i Apostelgjerningene, kommer nettopp i forlengelsen av en helbredeshandling eller et annet under som får mennesker til å strømme til og skaper åpenhet og nysgjerrighet.
4. I flere tekster møter vi også det motiv at helbredelser stadfester sannhetsgehalten i det forkynte ord, og således gjør forkynnelsen av evangeliet troverdig, jf. Heb 2,3-4. Derfor er det også viktig for Paulus å understreke at «Guds rike består ikke i ord, men i kraft», 1 Kor 4,20.

Før vi forlater de nytestamentlige tekstene, vil vi ganske kort ta opp den problemstilling at Jesus i en tekst avviser mennesker som søker tegn av ham, «En ond og utro slekt krever tegn» (Matt 12,39). Det er helt klart at Jesus avviser det å gjøre tegn på bestilling, på vantroens premisser så og si. Jesus gjør aldri tegn for å tilfredsstille menneskers sensasjonslyst, eller for å overbevise sine uuttalte kritikere.

Allikevel er tegnene der hele tiden, som en integrert del av Jesu og de første kristnes forkynnelse og gjerning. De er der som foregripende glimt av den kommende fullkommenhetstilstanden i Guds rike. Og de skaper tro hos noen, men avvises i vantro av andre.

4 Bortfall av de nytestamentlige åndsgaver i etterapostolisk tid?

I perioder av kirkens liv har noen grupper hevdet at de nytestamentlige åndsgaver, deriblant også gaven til å be for syke slik at de blir helbredet, var noe som, rent prinsipielt, opphørte med apostlene og bibelsk tid. I dag har et

slikt syn få tilhengere, og det innebærer vel i virkeligheten at forståelsen av Gudsrikets nærvær gjennom kirkens forkynnelse og sakramenter står i fare for å innsnevres på en slik måte at selve frelsesforståelsen blir en annen enn hos Jesus og i NT forøvrig.

Allikevel synes det klart at bønn for syke og forventning om helbredelse ved bønn etter hvert kom til å spille en adskillig mer tilbaketrukket rolle i århundredene etter nytestamentlig tid. Den danske eksegeten Helge Kjær Nielsen, som jeg har henvist til, hevder i sin avhandling at dette synes å henge sammen med at kirken mistet noe av sitt fotfeste i en gammeltestamentlig skapelsesteologi, og ble mer preget av en gresk dualistisk tankegang hvor legemet og det skapte ikke på samme måte er gjenstand for Guds omsorg. Det sentrale ble nå spørsmålet om *sjelens* frelse.

I et historisk perspektiv er det imidlertid klart at bønn for syke og helbredelse ved bønn er noe som har fulgt kirken til alle tider. Det kunne listes opp en hel rekke eksempler fra kirkehistorien. Jeg nevner noen få:

Ireneus av Lyon, som skrev i tiden 150–200, sier følgende om det som skjer i hans samtid:

«Noen har kunnskaper om kommende ting, de ser visjoner og taler profetisk, andre helbreder fremdeles syke ved handspåleggelse og gir dem helsen tilbake.»
(*Adversus Haereses* II, 22,4).

Augustin (355–420) omtaler et sted noen av de mirakuløse forhold som beskrives i Apostelgjerningene, og skriver: «Ingen har noen rett til å si at Herren Jesus Kristus ikke utfører slike under også i dag.» Han beretter også i ulike skrifter om mange konkrete helbredelser som er skjedd i hans tid. En av hans biografier forteller endog at Augustin på sitt eget dødsleie la hendene på og ba for en syk, som umiddelbart ble helbredet.⁷

Nå er det jo slik at vi lutheranere aldri er helt fornøyde om noe ikke også kan belegges hos reformatoren selv. Og det finnes vitterlig flere beretninger om at Martin Luther med stor tro og frimodighet ba for syke. En av de mest kjente dreier seg om hans forbønn for den alvorlig syke vennen Filip Melanchton, hvor Luther ifølge ham selv ord «bestormet Gud med bønner og henvisninger til hans egne løfter om å svare på bønn». Etter at han ble frisk, skriver Melanchton: «Med guddomlig kraft ble jeg kalt tilbake fra døden til livet».⁸

7) Referansene til Augustin er hentet fra JOSEPH BENTIVEGNA: «The witness of St. Augustin on the action of the Holy Spirit in the church and the praxis of charismata in his times», *Cappadocian Fathers, Chrysostom and his Greek contemporaries, Augustine, Donatism and Pelagianism : papers presented to the Tenth International Conference on Patristic Studies held in Oxford 1987* / Elizabeth A. Livingstone (ed.), Louvain 1989 (Studia Patristica ; 22), s 188-201.

8) Til dette og andre eksempler fra Luthers liv se BENGT HOFFMAN: *Luther and the mystics*, Minneapolis 1977, s 195-201.

Om den kjente tyske, lutherske presten Wilhelm Löhe, som levde i forrige århundre, berettes det at han hadde en slik særegen nådegave til å helbrede syke ved troens bønn at hans soknebarn vanligvis hentet presten før legen når de var syke.

Det er også klart at der i det erfaringsmateriale som norske misjonsorganisasjoner sitter inne med fra ulike samarbeidskirker, finnes en rekke eksempler på bønn for syke og helbredelse ved bønn, og at dette er noe som forekommer ofte. Fra vår egen nyere norske kirkevirkelighet finnes det bøker av to av de lutherske prestene som vel har hatt mest erfaring på dette område: PEDER OLSEN: *Helbredelse ved bønn*, Oslo 1947, og KJELL-PETTER DAHL: *Bønn for syke : med noen enkle råd*, Oslo 1990 (Oase-serien). Begge disse bøkene er vel verd å lese for misjonærer, prester og andre som skal ha en tjeneste i kristen sammenheng.⁹

5 Avsporinger og teologiske avgrensninger

Etter hvert som dette emne aktualiseres i vår tid, og forbønn for syke diskuteres og praktiseres i en rekke sammenhenger, er det ikke til å komme fra at det skjer en del avsporinger.

Innenfor en tradisjonell kirkevirkelighet kan en møte prester og andre kristne som helt vegrer seg mot det å be for syke, fordi de er redde den syke skal bli skuffet om helbredelsen uteblir. Og en del prekener over helbredelsesberetninger i evangeliene kan synes å ha som hovedpoeng å forklare at slike ting ikke skjer i dag, eller i beste fall å finne en symbolsk tolkning som kan synes å passe i vår tid. Dette er etter min mening en avsporing som fornekte noe av Gudsrikets virkelighet og kraft iblant oss også i dag.

På den annen side er det ikke til å komme forbi at det i kjølvannet av den såkalte trosbevegelsen både er sagt og gjort mye uklokt på dette område. Visst er begrepet 'tro' sentralt i NT i sammenheng med helbredelse, men faren er i dag i noen sammenhenger at troen nesten blir forstått som et middel til å beherske, eller så og si tvinge, Gud. Slik kan det nærmest bli oppfattet som vantro å be: «La din vilje skje.»

Problemet her synes å være at en så og si vil ta på forskudd og foregripe selve fullkommenhetstilstanden i Guds rike. En er ikke villig til å ta på alvor at gudsrikekreftene foreløpig er tilstede blant oss i spenning med dødskreftene og forgjengeligheten i denne verden. Mest alvorlig blir dette når syke mennesker, i tillegg til den belastning som selve sykdommen medfører, blir fortalt at de ikke

9) Av norske forfattere nevner vi også den verdifulle lille boken av presten DAG AUDUN RASMUSSEN: *Jeg er Herren, din lege : Bibelens vitnesbyrd om den helbredende gjerning i Jesu liv og i den kristne menighet*, Oslo 1989.

blir helbredet fordi de ikke har tro nok. Like ille er det når mennesker med en livstruende sykdom blir nektet av sine åndelige veiledere å forberede seg på døden og å ta avskjed med sine nærmeste, fordi dette betraktes som uttrykk for manglende tro.

Skal vi snakke om tro i sammenheng med bønn for syke, bør vi primært spørre om vi som ber for de syke, selv har tro – «troens bønn [skal] hjelpe [eller redde] den syke» (Jak 5,15). I en slik forbønssituasjon trenger både prester, misjonærer og andre som ber for syke, å rope til Gud sammen med faren i Mk 9,24: «Jeg tror, hjelp meg i min vantrø!»

Om en skal kunne utvikle en sunn teologi og praksis vedrørende bønn for syke, tror jeg det er helt avgjørende at en oppgir ethvert forsøk på å lage en enkel og logisk modell for å forstå når og hvorfor – eller hvorfor ikke – Gud griper inn med helbredelse. Det vil alltid måtte være et aspekt av under – av mysterium – forbundet med dette. Noen blir helbredet – andre ikke, og hvorfor det er slik, kan vi egentlig ikke si.

For noen år siden var jeg sammen med en predikant – han er død nå – på et prostimøte på nordvestlandet. Jeg skulle tale om teori i sammenheng med helbredelse, og han om praksis. Dette var en mann som var medlem av Den norske kirke (DnK) og som nøt tillit blant prester og kristne ledere på dette stedet. Han hadde en helt oppsiktsvekkende nådegave når det gjaldt å be for syke, og det var skjedd flere mirakuløse helbredelser ved hans forbønn. Flere blinde hadde fått synet igjen etter mange år uten å kunne se. Også mange ikke-troende, deriblant en lege, var blitt helbredet ved denne mannens forbønn.

Selv hadde predikanten helt oppgitt tanken på å se noen logisk sammenheng eller forklaring. Noen ganger hadde han en sterk tro og overbevisning om at Gud ville gripe inn, men ingenting synlig skjedde. Andre ganger tvilte han, men det skjedde helbredelser.

Kanskje er det Gud selv som avskjærer oss fra å se noen klar lovmessighet her. Vi kommer aldri ut over det å måtte erkjenne at vår tilværelse i denne verden er spenningsfylt. Hele skaperverket, og vi selv, sukker og lengter etter at vi skal bli fridd ut av denne spenning som er knyttet til vår forgjengelighet og til syndefallets konsekvenser, sier Paulus (Rom 8,19). «... også vi som har fått Ånden, ... vi sukker med oss selv og lengter etter den dag da vårt legeme blir fridd ut ...» (Rom 8,23). Derfor må vi i denne tid ofte vandre i tro, uten å se, også på dette område.

Derfor er det også viktig at vi har en reflektert teologi om lidelse og om smerte. Det er interessant å lese hva en av dem som i de senere år klarest er blitt assosiert med frimodig forbønn for syke, skriver:

«Mens jeg ble behandlet for kreft, var det noen som sendte et brev med følgende spørsmål til meg: "Tror du fremdeles på helbredelse, nå som du har fått kreft?" Jeg skrev tilbake: "Ja, det gjør jeg." Og sannheten er at jeg gjør det. Men jeg tror også på smerte. For begge deler finnes i Guds ord. I det året jeg tilbrakte med å kjempe mot kreft, rensset Gud meg fra en rekke vaner og holdninger

som ikke var rette, og gjennom det ble jeg sterkere som en kristen. Noen av mine største fremskritt i åndelig modenhet kom da jeg aksepterte smerten – ettersom jeg da hver dag også måtte tillate Gud å gjøre sitt verk i meg uansett hvordan dette ville falle ut.

Tragedie, sykdom, uforutsette tap og smerte vil gjøre sin innflytelse gjeldende hos oss alle, og selv om jeg ikke vet noen som frivillig vil velge det å lide, bruker Gud disse erfaringer til å gjennomføre sin hensikt i og gjennom oss. Men vi behøver ikke være redde. Gud er suveren. Han er vår styrke og vår fred. Vi kan være trygge i forvisningen om at det er Guds plan at vi skal få tilbringe evigheten sammen med ham. Derfor er det, dypest sett, ingenting som kan overvinne oss, og det er gode nyheter.»¹⁰

Her ser vi hvordan smerte og lidelse hos en kristen beskrives som noe som ikke bare er negativt, men som noe Gud kan bruke til å rense og forme vår personlighet – og til å lede oss inn på et dypere plan i åndelig modenhet og helliggjørelse.

Viktig er det her også at en ikke konstruerer noen motsetning mellom medisinsk behandling og bønn om helbredelse. Begge deler er uttrykk for Guds omsorg. Det første i skapelsens perspektiv, det andre primært i forløsningens.

Et godt eksempel på dette finnes i en anglikansk menighet jeg kjenner til, hvor flere av dem som aktivt er med å be for syke, er anerkjente leger. Personlig er jeg ikke i tvil om at vi nå lever i en tid hvor det – ikke bare i Afrika og Latin-Amerika, men også i Europa – skjer en hel rekke helbredelser som har en slik karakter at det er meget vanskelig å forklare dem på rent medisinske premisser. Og jo mer frimodighet kristne menigheter får til å praktisere bønn for syke, jo flere tror jeg vil bli helbredet.

6 Aktuelle erfaringer – egne og andres

Men kan det virkelig dokumenteres, på en måte som også aksepteres av medisinerne, at det er skjedd reelle helbredelser gjennom forbønn?¹¹ Hvorfor finnes det tilsynelatende så lite vitenskapelig tilrettelagt materiale på dette området?

En grunn er at de som er aktive med å be for syke, ikke først og fremst er ute etter å bevise Guds eksistens, eller er opptatt av å sikre medisinsk bekreftede

10) JOHN WIMBER: «Signs, wonders, and cancer», *ChrTo*, October 7, 1996, s 49-51 [egen oversettelse].

11) En som i norsk sammenheng uttaler seg svært skeptisk til dette, er legen ARNFINN ENGESET i boken *Kirken og de syke*, Oslo 1987. At holdningene til dette muligens er i ferd med å endre seg noe i internasjonal medisinsk sammenheng er artikkelen «Healing» i *Time Magazine*, 24.06.1996, s 35-38, et vitnesbyrd om. Her henvises det til eksperimenter ved amerikanske sykehus, tilrettelagt av medisinsk personale, som klart synes å indikere at forbønn er med å bedre helsetilstanden hos mange pasienter.

helbredelsestilfeller. Vi ønsker rett og slett å vise omsorg for syke mennesker. Det ville gjøre et merkelig inntrykk på et sykt menneske om jeg som prest skulle si: «Nå må vi først, før jeg kan be for deg, sørge for at det foreligger en eksakt medisinsk diagnostisering av din tilstand. Dette er viktig for at vi skal kunne sammenlikne dette med din tilstand etter forbønnen, og slik kunne dokumentere at Gud virkelig har grepet inn.» – Det er ikke slik en møter mennesker som har det vondt. Og når det så har skjedd noe, er vi mer opptatt av å glede oss på vegne av den syke, og å takke Gud, enn å tenke på at dette må tilrettelegges som et kasus for vitenskapelig etterprøving.

En del søker å forklare noe som tilsynelatende dreier seg om helbredelse som svar på bønn, ved å henvise til den såkalte '*placebo-effekten*': at mennesker i utgangspunktet har en sterk forventning og tillit til at noe skal skje. Når f.eks. en pasient med store smerter tror at en saltvannsinjeksjon er et smertestillende middel, kan det skje et samspill mellom det sjelelige og det legemlige slik at smertene faktisk synes å være borte. Jeg hørte en gang en lege si at han regnet med at 40% av resultatene av hans behandling av pasienter kunne bero på placebo-effekten, altså det at de hadde tillit til hans kompetanse og behandling, og regnet med at det han foreskrev, ville hjelpe.

Naturligvis spiller dette også en rolle i sammenheng med bønn for syke. Men når det ofte dreier seg om mennesker som ikke har fått hjelp med sine plager gjennom tradisjonell medisin, må vi da kunne glede oss over at de er blitt bra som følge av forbønn, selv om det i noen tilfeller skulle skyldes placebo-effekten.

Noen sier også at en del helbredelser som følge av bønn ikke synes å være så varige. Det kan være flere grunner til det.

En grunn kan være at en er for tidlig ute med å proklamere en helbredelse. En må være nøktern og ikke late som om det er skjedd noe, dersom det ikke virkelig er tilfelle. Eller det kan være at den aktuelle person fortsetter med den livsstilen som forårsaket sykdommen i første omgang. Dersom et menneske er blitt helbredet for en ryggglidelse, men fortsetter å bruke ryggen på samme feilaktige måte som før, er det ikke til å undres over at han igjen får vondt i ryggen! Noen synes å mene at en helbredelse ved bønn nærmest skulle garantere mot mer sykdom på det aktuelle område. Det er naturligvis ikke tilfelle.

En annen grunn til at det foreligger lite medisinsk dokumentasjon ved helbredelser, er kanskje også holdningen hos mange leger: En del synes bare å trekke på skuldrene og gi en litt svevende kommentar til situasjoner hvor det åpenbart er skjedd noe som ligger utenfor deres forklaringsmodeller. – Er det så at mange leger, så og si på prinsipielt grunnlag, ikke kan si at det har skjedd et under? Foreligger det en slags laugsforpliktelse i dette?

Det erfaringsmateriale som jeg har hatt tilgang til, bygger primært på utsagn fra mennesker som selv beretter om at deres helsesituasjon har forandret seg markant etter forbønn. Personlig har jeg salvet og bedt for ganske mange. Det har skjedd i kirker og bedehus, i private hjem, på sykehus og ikke minst på sommerstevner arrangert av Oasebevegelsen. Utfra de reaksjoner som gis, er det

ganske mange som det skjer noe med. Det som kanskje gjør mest inntrykk, er beretninger om at ledd som har vært forkalket og ubøyelige i flere år, f.eks. knær, nå plutselig er blitt bøyelige og funksjonsdyktige. Personlig har jeg fått brev og henvendelser fra mennesker som sier at etter forbønnen er de ikke lenger plaget av det som gjorde at de søkte forbønn – hjertelidelser, underlivsplager, astma, migrene, ryggproblemer, bekkenløsningsproblemer, seneskjedefetennelser er noe av det jeg kan huske. Jeg har også salvet og bedt for en del mennesker med kreft. Det jeg kan si, er at noen av disse nå er døde, mens andre fremdeles, etter mange år, lever. Men det er vanskelig å si hvilken rolle forbønn spiller ved helbredelse av kreftpasienter, ettersom det er nesten er umulig å forutsi utviklingen av visse typer kreft. Mange som er blitt bedt for, hører en aldri noe fra. Men det behøver jo ikke bety at det ikke er skjedd noe med dem! Av de ti spedalske i evangeliene var det kun en som avla rapport om sin helbredelse til Jesus (Luk 17,11-19).

Jeg har selv en gang hørt en person si til en sjelesørger: «Ja, foresten, jeg har visst ikke fått fortalt deg hva som skjedde da du ba for synet mitt for 5 år siden. Jeg var meget svaksynt, men etter forbønnen har jeg kunnet se mye bedre.» Det hadde vært ikke så lite oppmuntrende for denne kvinnelige sjelesørgeren om hun hadde fått en slik tilbakemelding litt tidligere. Nettopp fordi en periodevis synes å se så lite helbredelse, er det viktig at personer som er villige til å stå i en slik tjeneste, også får oppmuntring. Det er nemlig lett å gi opp, og si at dette gir for lite synlige resultater. Poenget med tilbakemelding er altså ikke at forbederne skal ha takk eller ære, men at de skal få frimodighet til å fortsette i tjeneste. Det er Gud alene som skal ha all ære og takk for det som skjer på dette område. Vi mennesker kan aldri bli noe annet enn uverdige redskaper for Hans gjerning.

7 Bønn for syke som tjeneste og nådegave

Hvem kan være med å be for syke? I utgangspunktet må vi si at alle kristne kan det i en gitt situasjon. Idealet bør imidlertid være at det foreligger en ordnet tjeneste i en menighet hvor prest, diakon eller modne leke sjelesørgere har en spesiell oppgave på dette område. Videre tror jeg at vi bør skjelne mellom en tjeneste med bønn for syke hvor de som praktiserer dette gjør det i kraft av den autoritet de har på menighetens vegne, og dette at mennesker med spesielle nådegaver på dette område gjør det. NT taler jo klart om spesielle nådegaver i denne sammenhengen, f.eks. «... en annen får den nådegave å helbrede ved den ene og samme Ånd» (1 Kor 12,9).

Personlig er jeg ikke sikker på om jeg har noen spesiell nådegave på dette område, men jeg ser på det å be for syke som en del av min tjeneste som ordinert prest. Derfor synes jeg også det er vanskelig å si nei når jeg f.eks. får en telefonforespørsel om å dra til sykehuset og be for en pasient.

Dersom jeg hadde vært menighetsprest, ville jeg ha sett meg om etter lekfolk i menigheten med nådegaver på dette område, og så dannet et team sammen med disse. Dersom det ikke skulle finnes noen med slike gaver, ville jeg ha bedt om veiledning fra Gud til å kalle et par-tre personer til å være med i et slikt team, og bedt så for dem om at Gud vil utruste dem med gaver på dette område. Og så ville jeg gjennom forkynnelse og undervisning i menigheten ha oppmuntret til å praktisere det som står i Jak 5,14: «Er noen blant dere syk? Han skal kalle til seg menighetens eldste, og de skal be over ham og salve ham med olje i Herrens navn.» Når dette fungerer såpass lite som en får inntrykk av i tradisjonelle menigheter i dag, tror jeg det er fordi det aldri, eller svært sjelden, forkynnes om eller oppmuntres til dette fra prestenes side.

Videre ser jeg det slik at enhver som skal fungere som prest, misjonær, forkynner, menighetsarbeider eller lek sjelesørger, bør be Gud om utrustning med gaver til å be troens bønn for syke. «Streb etter åndsgavene» eller «Vær ivrig for de åndelige gaver», skriver Paulus i 1 Kor 14,1. Dette er en av de gaver som er særlig aktuelle i vår tid, og den er viktig for at vår forkynnelse og sjelesorg ikke bare skal bestå i ord, men også kunne formidle noe av Guds kraft (1 Kor 4,20).

8 Sjelesørgeriske perspektiver på bønn for syke

Personlig ser jeg på bønn for syke som en del av en menighets totalomsorg for sine lemmer. Det tales ofte om menigheten som *et helbredende felleskap*, og jeg tror at det her er viktig å tenke på 'helbredelse' i vid forstand. Like viktig som legemlig helbredelse er omsorg og medlidenhet over for mennesker som har opplevd ulike former for tap, eller som har vært utsatt for overgrep som har satt dype spor i sjelslivet. Her er vilje til å lytte og til å vise omsorg over tid, kombinert med sensitiv og varsom forbønn, viktige elementer i en helbredelsesprosess som kan ta lang tid. Vi kunne ha sagt mye mer om dette, men konsenterer oss i denne sammenheng primært om forbønn for legemlige lidelser. Jeg nevner da tre hovedpunkter – og et fjerde bimoment:

- a) *Det er viktig at initiativet til å søke forbønn for sykdom utgår fra den syke selv.* Vi må være meget varsomme så vi ikke setter syke mennesker under press til å være med på noe som de selv ikke er trygge på eller modne for.

Personlig sier jeg ofte til mennesker som forteller meg at de er plaget av den eller den lidelse: «Har du tenkt på den mulighet å søke forbønn for dette. Det er jo omtalt i Bibelen som en mulighet som vi kan benytte oss av. Du kan f.eks. lese om det i Jakobs brev 5,13-18. Kan du ikke tenke litt over dette, og be om Guds ledelse her?» (I parentes bemerket er det vel få av oss som synes vi trenger spesielt mye ledelse i spørsmålet om å oppsøke lege dersom vi er syke, men fordi dette med forbønn er så lite praktisert og

lite kjent, er det viktig at folk får tid til å vende seg til en slik tanke). Jeg anbefaler dem så, dersom de finner å ville søke forbønn, å gjøre det i sin egen menighet, men sier gjerne at dersom det er vanskelig å få det til der, kan jeg være med på det.

Det første viktige sjelesørgeriske poeng er altså å ikke å påtvinge noen en slik handling, men la vedkommende få tid til å tenke over det, slik at et eventuelt initiativ kan utgå fra dem selv. Dette er det typiske kjennetegn på tro i menneskers forhold til Jesus i evangeliene. I opplevelsen av egen nød og hjelpeløshet oppsøker de Jesus og ber om hans hjelp.

- b) Det andre viktige poeng er *at en aldri lover noen på Guds vegne at de skal bli helbredet*. Som vi har vært inne på tidligere, står vi her overfor et mysterium. Vi søker Gud frimodig i tillit til hans løfter, men vi vet at vi aldri kan tvinge eller manipulere ham, og at han er den som har den store oversikten.

Personlig tar jeg ofte utgangspunkt i Sal 10,14: «Du ser jo både møye og sorg, du ser det alt og tar det i din hand. Den vergeløse kan overgi seg til deg, for du er den farløses hjelper.» Det vi gjør gjennom vår forbønn, er altså å legge vedkommende person og dennes sykdom eller plage i Guds hand. Vi vet at Gud ser dette, vi vet at han ikke er likegyldig overfor sine barns problemer og smerte, og vi vet at han er mektig til å gripe inn. Og det ber vi så om i Jesu navn om at han må gjøre.

- c) Det tredje punkt som jeg vil nevne, er *muligheten for et skriftemål*¹² *forut for selve forbønnshandlingen*, slik det også synes forutsatt i Jak 5, 16: «Bekjenn da syndene for hverandre og be for hverandre, så dere kan bli helbredet.» Her kan en på en varsom måte nevne dette skriftstedet, og spørre om det er noe spesielt som tynger samvittigheten eller som en vet skulle være gjort opp.

Dersom en er et team sammen, er det her naturlig at alle uten én forlater rommet, slik at bare én er skriftefar. Noen syke vil her si at alle kan være tilstede. Det er en fordel at en i disse sammenhenger har et lite skriftemålsrituale klart. Etter min mening bør alle prester, forkynnere og sjelesørgere ha et slikt lite rituale liggende i Bibelen sin, eller ha memorert det, slik at en kan forklare gangen i det og bruke det utfra hukommelsen.

Personlig har jeg opplevd noen av de sterkeste stunder i sammenheng med salving og bønn for syke nettopp under et slikt skriftemål. Det er som om syndsbekjennelsen i seg selv, og tilsigelsen av syndenes forlatelse i Jesu navn, blir en helbredelseshandling. Og jeg har vært sammen med personer som har opplevd et så sterkt gudsnærvær under dette at de har sagt at nå kan det nesten være det samme med sykdommen. Opplevelsen

12) En innføring i bruken av det private skriftemål og sjelesorg i sammenheng med dette finnes i OVE CONRAD HANSEN: *Kom, la oss gjøre opp vår sak! : om skyld, skyldfølelse, syndserkjennelse og bruken av det private skriftemål i sjelesorgen*, Oslo 1993.

av Guds tilgivelse, hans kjærlighet og omsorg gjennom skriftemålet, synes å være blitt viktigere enn selv helsestilstanden.

Ved siden av at skriftemålet er viktig, fordi det på en konkret måte formidler syndenes forlatelse og dermed tar bort det som måtte skille mellom Gud og den syke, tror jeg det også er et poeng at det kan ha en rent psykoterapeutisk virkning. Det er et forbausende samsvar mellom det bibelske menneskesyn og den moderne medisins forståelse av det dynamiske forhold mellom det sjelelige og det legemlige. I en rekke tekster i Bibelen, ikke minst i Salmenes bok, ser en hvordan uoppgjort synd slår ut i ulike legemlige plager – mest kjent Sal 32,1-5, men se f.eks. også 38,2-11.

Den åndelige og sjelelige tilstand slår altså ut i ulike legemlige symptomer. Det har da ikke så mye verdi å søke å behandle symptomene, hverken medisinsk eller ved bønn, uten å berøre den dypere årsak. Et skriftemål, som innebærer oppgjør med synd og ulydighet mot Gud, kan dermed faktisk også føre til at legemlige smerter og plager forsvinner. Vi kunne sagt mye mer om dette, men vil bare henvise til en bok av den svenske teolog og sjelesørger FREDRIK BROSCHE: *Helhetsynen åteupptåkt : den kristna skapelsetrons helhetssyn på människan och bejakelse av många slags helande*, [Stockholm] 1985.

Broché har samarbeidet mye med medisinerere, og påpeker at det i dag finnes mange sykdomsbilder og symptom syndromer som ikke er beskrevet i tradisjonelle medisinske lærebøker, men som synes å være forårsaket av stress- og konfliktsituasjoner både på det sjelelige og åndelige område. Tradisjonell medikamentbehandling synes derfor å være til liten hjelp mot dette.

- d) Som et fjerde moment i det sjelesørgeriske perspektiv nevner vi *viktigheten av kontakt også etter forbønnshandlingen*. Da har en muligheter til drøfte hva som er skjedd eller ikke skjedd og til å bearbeide dette. Dermed kan det også åpne seg muligheter for sjelesorg på et dypere plan, og eventuelt også for gjentatte forbønnshandlinger for helbredelse.

9 Den konkrete praksis ved bønn for syke

Hvordan går en så frem rent konkret og praktisk? Den erfarne sjelesørger Kjell-Petter Dahl foreslår følgende:

«Handlingen kan begynne med salmesang, gjerne en bønnesalme. En av de tilstedeværende ber om at Gud skal hellige denne handlingen. Det blir lest noen skriftesteder som tar fram Guds løfter om bønn for syke, og alltid leses Jakob 5,13-18.

Deretter legger de som deltar, hendene på den syke og ber for ham. Det er ikke nødvendig at alle ber, og bønnene bør være korte.

Den syke blir salvet (gjerne med olivenolje), ved at den som utfører dette dyppe fingeren i oljen tre ganger og stryker den i form av korsets tegn på pannen til den syke. Han sier: "Etter vår Herre Jesu ord og befaling, salver jeg deg med olje, i Faderens (1. gang) og Sønnens (2. gang) og Den Hellige Ånds navn (3. gang).["]

Alle ber Fader vår sammen.

Velsignelsen med håndspåleggelse.

Den syke kan etter ønske be og takke.

Avslutningssalme.»¹³

Selv mener jeg at følgende elementer bør være med:

1. Innledende bønn før selve handlingen. Påkallelse av Den Hellige Ånd om nærvær og ledelse av handlingen.
2. Dersom den sykes situasjon ikke allerede er kjent for dem som deltar i forbønnshandlingen, bes den syke å orientere kort om denne og om sitt ønske om forbønn.
3. Skriftlesning. Ett eller flere skriftsteder leses, f.eks. Jak 5, 13-16 og Sal 10,14.
4. Salving med olje – vanligst olivenolje, som kjøpes på apotek eller matvareforetning. Man har egen krukke eller flaske til oljen. Selve salvingen foregår ved at en tegner korsets tegn med olje på den sykes panne idet en sier: «*Etter vår Herre Jesu ord og befaling salver jeg deg med olje i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.*» (Før salvingen kan en gjerne gi den syke en papirserviett i handen slik at han kan tørke av det som eventuelt flyter over av olje.)
5. Etter dette kan det gjerne følge en liten stund i stillhet.
6. Deretter er det naturlig at forbederne varsomt legger hendene på den sykes hode¹⁴ – eventuelt på det syke sted, dersom det kan gjøres på en varsom og sømmelig måte – og konkret ber om helbredelse i Jesu navn. Her er det viktig at en ikke forhaster seg, og at en heller ikke ber lange og omstendelige bønner. Om forbederne selv er preget av en bedende og lyttende

13) KJELL-PETTER DAHL: *Bønn for syke : med noen enkle råd*, Oslo 1990 (Oase-serien), s 42-43.

14) Bruken av håndspåleggelse er et kroppsspråk eller en gest som beskrives brukt i mange sammenhenger i Bibelen. Jf. til dette OVE CONRAD HANSEN: «'Under håndspåleggelse og bønn ...': om bruk av håndspåleggelse i Bibelen og i kirkens liv i dag», *Sannheten tro i kjærlighet : festskrift til biskop Erling Utnem på 70 årsdagen 7. Februar 1990*, Oslo 1990, s 169-184; CAROL HEADLY: *The laying on of hands in the parish healing ministry*, Nottingham 1988 (Grove Worship Series ; No. 104).

holdning, kan de bli minnet om ord og måter å be på som er særlig relevante i situasjonen. Vær ikke redd for stillhet.

Før bønnen for en syk kan en eventuelt si litt om dette, og spørre om det er i orden at vi bruker håndspåleggelse. Selv nevner jeg gjerne tre symbolverdier ved denne:

- a. Konkretisering. Berøringen gjør det klart at nå er det nettopp denne bestemte og ingen annen vi ber for.
- B Identifikasjon. Håndspåleggelsen symboliserer og konkretiserer fellesskap og omsorg i Kristi legeme. Vi er hverandres lemmer skriver Paulus i Rom 12,5. Vi vil stå sammen med den syke.
- C Forventning. Håndspåleggelsen er med på å skape forventning til at Gud selv vil gripe inn. Vi ber om at Jesus selv vil strekke ut sin hand, slik han ofte gjorde under sitt jordeliv, og røre ved den syke gjennom våre menneskelige hender.

Alt dette er eksempler på hvordan dette kan gjøres. En finner enda mer detaljerte beskrivelser i de bøker som tidligere er nevnt.

10 Avsluttende kommentarer

Men er det da slik at dette er noe som kan og skal praktiseres i en luthersk, folkekirkelig sammenheng? Det er interessant å lese hva et et samlet bispemøte for DnK uttalte i 1980:

«Troen på guddommelig helbredelse har en naturlig plass i kirkens liv. ... Det er kristen tro at Gud er virksom overalt hvor mennesker helbredes og gis mulighet til menneskeverdige og meningsfulle liv. Vi ser hans gode og underfulle gjerning i alt det helbredende arbeide som daglig skjer i sykehus og helsevesen og ved diakonal og sosial innsats. Men vi tror også at han finner andre veier for sin helbredende gjerning i menneskers liv, f.eks. som direkte svar på bønn.»¹⁵

Skulle vi ta denne bispeuttalelsen på alvor, burde bønn for syke høre med til den daglige virksomhet i DnK's menigheter.

La meg til slutt bare repetere noen av de grunner som jeg ser, til at en fornyelse av kirkens praksis på dette område er viktig:

- Altfor lenge har vi vært fornøyde med å være en kirke som nøyer seg med ord – riktige og korrekte ord, men allikevel ofte bare ord. Menneskene rundt oss er lei av alle våre ord, og spør i dag om ikke kristendom er noe mer.

15) Sitert etter KJELL-PETTER DAHL: op.cit., s 9.

- Altfor lenge har vi selv vært opptatt av å ha all kontroll, og ikke våget å slippe Gudsrike krefter til blant oss. Men Guds rike er kommet nær, og noe av dets nyskapende krefter er tilgjengelige også for oss i dag.
- Altfor lenge har vi tillatt at nyreligiøsitet, ofte iblandet okkulte trekk, alene har stått for et helhetlig menneskesyn. Altfor lenge har vi latt være å se dybden i menneskers lengsel etter helhet i tilværelsen, hvor både det sjelelige og det legemlige, og samvirket mellom disse deler av vår menneskelighet, tas på alvor.
- Altfor lenge har vi vært fornøyd med våre akademiske og teoretiske kunnskaper alene, og unnlatt å utbe oss Den Hellige Ånds utrustning og gaver til å kunne formidle Gudsrikets kraft og virkelighet inn i menneskers liv.